

İngiliz Edebiyatı'nda Romantikler ve Afyon Bağımlılığı

Doç. Dr. Hale Zerrin Toklu¹,

Doç. Dr. Tayfun Hakan²

¹Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
Farmakoloji Anabilim Dalı

²Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma
Hastanesi Nöroşirurji Kliniği

Afyon (opium), haşhaş (*Papaver somniferum*) bitkisinden elde edilir. Afyonda; morfin, kodein, tebain, papaverin ve narkotin (noskapin) alkaloidleri bulunur. Fizyolojik etkilerinden ilk kez Sümerler bahsetmiştir. Bulunan tabletlerde eski Mezopotamya'da (MÖ 5000-4000) yatıştırıcı özelliğinden dolayı afyon kullandıkları yazılıdır (Schiff, 2002). Tarih boyunca tedavi amaçlı olarak çeşitli hastalıklarda kullanılmıştır. On beşinci yüzyıl ve sonrasında Avrupa'da Paracelsus tarafından laudanum (*laudare: Latince hamd, şükür*) olarak adlandırılan afyon tentürü (%1 morfin içerir) hazırlanmış ve kullanımı yaygınlaşmıştır. Özellikle 18. yüzyılda laudanum alkollü içkilere uygulanan vergiden muaf olduğundan işçi sınıfının rahatlıkla alabildiği ucuz bir ilaç olarak popüler olmuştur (Hodgson, 2001). Alkaloid olarak, 1806'da Friedrich Sertürner tarafından ilk izole edildiğinde uyku tanrısı *Hypnos*'un oğlu rüya tanrısı *Morpheus*'a ithafen; "morfin" olarak adlandırılmıştır (Toklu, 2011).

Dr. John Jones, 1701'de yayımlanan "*The Mysteries of Opium Revealed*" adlı kitabında "afyon yoksunluk sendromu"nu ilk olarak tarif etmiş ve bu konuda uyarılarda bulunmuştur. Ancak buna rağmen afyon, keyif verici etkileri sebebi ve yaratıcılığı artırdığı gerekçeyle Avrupa'da birçok edebiyatçı tarafından kullanılmış ve sıklıkla da suistimal edilmiştir (Berridge ve Edwards, 2010). Özellikle İngiliz Edebiyatı'nın romantik döneminin (1780-1830) edebiyatçıları arasında kullanımını çok yaygındır. Samuel Taylor Coleridge, Thomas de Quincey, Elizabeth Barrett Browning, Robert Browning, Mary Shelley, Percy Bysshe Shelley, Lord Byron, Charlotte Bronte, John Keats gibi romantik akımın

temsilcisi durumundaki birçok ünlü şair ve romancının afyon bağımlısı oldukları bilinmektedir (Aldrich, 1994).

Doğanın manevi ve estetik boyutu ile bireyin ve ruhun önemine odaklanan sanatçıların başlattığı romantik akım, 18.yüzyılın sonunda Fransa'da ortaya çıkmış, hızla Avrupa ve Amerika'ya yayılmıştır. Romantizmde bireysel farkındalık, benlik gelişimi ve dolayısıyla psikoloji büyük önem taşımaktadır. Kişinin benliği, bütün insanlık ile bir bütün halindedir, dolayısıyla bireyin toplumsal eşitsizlikleri düzeltmek ve insanlığın çektiği acıları dindirmek gibi ahlaki bir görevi vardır (Atkins, 1955). 18. yüzyılın sonu büyük bir karışıklık dönemidir. Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) ile Fransız Devrimi (1789) eski düşünceleri derinden sarsmıştır. Yazarlar ve şairler ise gelecek hakkında iyimserdir. William Wordsworth ile Samuel Taylor Coleridge, "*Lyrical Ballads*" adlı gündelik dile yazılmış ve 18. yüzyılın biçimsel şiirine benzemeyen değişik şiirleriyle bir yenilik başlatmıştır. Wordsworth, en önemli şiirlerinden olan "*The Prelude*"da doğa sevgisini ve güzellikleri anlatır.

Bunun yanında on dokuzuncu yüzyıl İngiliz romantik şairlerinin yapıtlarında karanlık, kuşkuların, umutsuzluğun ve güvensizliğin egemen olduğu bir yön vardır. Coleridge'in "*The Ancient Mariner*" gibi şiirleri ise alışlagelmişin dışındadır. Samuel Taylor Coleridge de şiirlerinde evrenin düzenini sağlayan metafizik bir gecenin varlığı konusundaki kuşkularını dile getirmektedir. Coleridge'in karabasan dünyasında güven duyulabilecek bir evrensel ve ahlaki düzen yerine tesadüflerin egemen olduğu bir düzensizlik hükmü sürmektedir (Tekinay, 2000). Bipolar bozukluğu da olan Samuel Taylor Coleridge'in de eserlerini çoğunlukla uyuşturucu aldıktan sonra gördüğü halüsinasyonların etkisinde yazdığı bilinmektedir. Örneğin meşhur "*Kubla Khan*" şiirini, afyon sonrası uykularından birinde gördüğü rüyadan esinlenerek yazmıştır. Bu yapıtta, şiir okuyan bir ses, garip bir müzik eşliğinin

İngiliz Edebiyatı'nda Romantikler ve Afyon Bağımlılığı

de Kubilay Han'ın sarayının inşa edilmesini anlatmaktadır. Coleridge, uyandıktan sonra gelen bir ziyaretçi yüzünden, bu şiirini eksiksiz olarak kâğıda geçirememiş ve şiir ilk 54 dizeyle kalmıştır. Coleridge'in hikâyesi 2000 yılı yapımı "Pandaemonium" filmine konu olmuştur (Resim 1). Pandaemonium, Latince 'pan' (tüm) ve 'daemon' (şeytan) kelimelerinden türemiştir. "Tüm şeytanların yeri" anlamına gelmektedir.

Resim 1: 2000 yılı yapımı Pandaemonium filmi Fransız ihtilali sırasında İngiliz şairler Samuel Taylor Coleridge ve William Wordsworth'ün dostluğunu anlatmaktadır. Pandaemonium 17. yy. şairlerinden John Milton'un "Paradise Lost" adlı şiirinde sözü geçen cehennem başkentidir.

Yirmi altı yaşında ölen John Keats de bir başka romantik akım şairidir. Kısacık yaşamına rağmen büyük bir ün kazanan Keats, yakalandığı tüberküloz hastalığından muzdarip olduğu sıralarda, kapıldığı ölüm düşüncesinden kurtulmak için ve/veya analjezik amaçlı olarak afyon tentüründen yararlanmıştır (Rains ve Rains, 1994).

Elizabeth Barrett Browning ve Robert Browning de bu dönemin ünlü afyon bağımlısı çiftlerindedir. Elizabeth Barrett'in, eşi Robert Browning ile yaşadığı aşk, 1830 yılında "The Barretts of Wimpole Street" isimli filme konu olmuştur. Eşine duyduğu sevgiyi dile getirdiği "Sonnets from the Portuguese" (Portekizli Kadının Soneleri, 1847) isimli yapıtıyla ün kazanan Elizabeth Barret Browning'in, aynı zamanda müthiş ağrılara sebep olan omurilik hastalığı vardır ve ağrıla-

rını gidermek için bu ilaca başlamıştır (Young, 1989). "Afyon, afyon, gecelerdir afyon" cümlesi onun sık kullandığı bir cümle olmuştur.

William Blake'in de romatizmin etkisi altında yazdığı şiirler mevcuttur. Başta "Jerusalem" olmak üzere bazı şiirlerini kendisi resimleyerek basmıştır. Percy Bysshe Shelley, şiirin insanların dünyayı düzeltmeleri için bir esin kaynağı olduğuna inanıyordu. Shelley'nin yakın arkadaşı olan Lord Byron, romantik ihtilallerdendir (Pfordresher, 1991). Lord Byron, ünlü "Don Juan" kitabında İngiltere, Rusya ve Osmanlı soylularının hayatını anlatmıştır. Byron, Yunanlıların Osmanlılara karşı isyanlarına bizzat katılmak için gittiği Yunanistan'da hastalanarak ölmüştür.

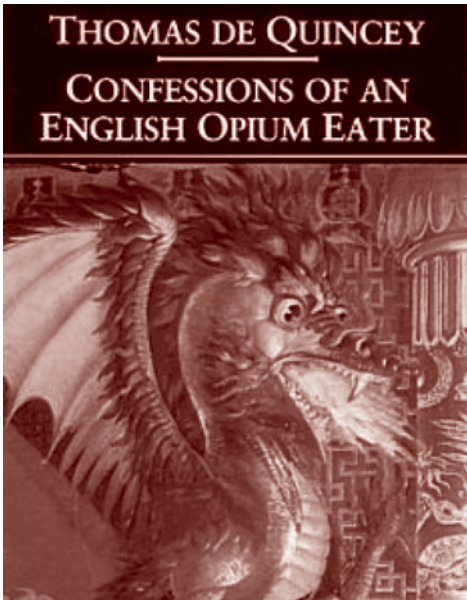
Kitapları film yapılan bir diğer 19. yüzyıl romantik akım temsilcisi de; ilk çağdaş romancı, afyon bağımlısı bir annenin kızı olan Jane Austin'dir. "Sense and Sensibility", "Pride and Prejudice" gibi kitapları film olmuştur. Filme konu olan bir başka 18. yüzyıl romanı da Mary Shelley'nin 21 yaşında yayımladığı "Frankenstein" adlı romandır. Bu kitapta da diğer zamane örneklerinde olduğu gibi insan duygularına yönelik ilginin 'gotik roman' adı verilen korku ve heyecan dolu öykülerde doruğa çıktığı görülmektedir. Bu kitabın ilk tohumları Percy Shelley, Mary Shelley, Lord Byron ve doktoru John Polidori bir aradayken ortaya atılan en iyi hayalet öyküsünü yazma yarışması fikri ile ekilmiştir. Mary Shelley bu ünlü romanının ilk taslağını afyon çektikten sonra gördüğü halüsinasyonların etkisiyle yazmıştır (Resim 2).

Bu dönemin bir başka parlak edebiyatçısı da Thomas De Quincey'dir. Bağımlılığı ile ilgili itiraflarından oluşan otobiyografik kitabı "Confessions of an English Opium Eater" romantik edebiyatın klasikleri arasında sayılmaktadır (Resim 3). İlk bölümünde yer alan 'ön itiraflar' kısmı, yazarın çocukluğu ile gençliğine adanmış, daha sonraki bölümlerde afyon deneyimlerinin temelini oluşturan duygusal ve fizyolojik etkenlere yoğunlaşmıştır. Afyon kullandığı dönemler, 1802 ve 1803'te Londra'da Oxford Caddesinde evsiz olarak sokaklarda yaşadığı dönemleri kapsamaktadır. Kitabın ikinci bölümünde 'afyon zevkleri' ve 'afyon acı-

İngiliz Edebiyatı'nda Romantikler ve Afyon Bağımlılığı

Resim 2: Üstte: Mary Shelley ve Percy Bysshe Shelley. Altta: Elizabeth Barrett Browning ve Robert Browning

Resim 3: Thomas De Quincey ve bağımlılığını anlattığı kitabı "Confessions of an English Opium Eater"

ları' gibi bölümler bulunmaktadır. Afyon acıları adlı bölümde uykusuzluk, kâbuslar, korkunç görüntüler ve zor fiziksel semptomlardan bahsetmektedir.

İngiltere'deki romantik akımın sonrasında da; Edgar Allan Poe, Charles Baudelaire, Louisa May Alcott, Charles Dickens, Elizabeth Siddal gibi edebiyatçıların da afyon bağımlılığı bilinmektedir.

Afyon bağımlısı olan edebiyatçılar her ne kadar kendileri bağımlı olsalar da yazdıkları bağımsız şiirler, öyküler ve romanlar, sanki bu bağımlılıklarını affettirircesine ölümsüz eserler arasında yer almışlardır.

Kaynaklar

- Aldrich MR. Historical notes on women addicts. J Psychoactive Drugs. 26(1):61-4, 1994.
- Atkins S. The evaluation of romanticism in Goethe's Faust. The Journal of English and Germanic Philology, 1955.
- Berridge V, Edwards G. Opiate Use in Literary and Middle-Class Society. In Opium and the People., 2010. <http://www.drugtext.org/library/books/opiumpeople/opiatelitmidsociety.html> (erişim 9 Nisan 2011)
- Harding Rains AJ, Rains MA. Keats: A tragedy in three Acts 1815-1821 with coda. J R Soc Med 87(12):742-8, 1994
- History of opiates. Encyclopedia Britannica. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/172024/drug-use/40508/History-of-opiates> (erişim: 10 Mayıs 2011)
- Hodgson B. In the Arms of Morpheus: The Tragic History of Laudanum, Morphine, and Patent Medicines," Buffalo, New York: Firefly Books, p. 126, 2001.
- Kinter E, Editor. The Letters of Robert Browning and Elizabeth Barrett Browning 1945-1846. Harvard University Press, 1969.
- Pfordresher J, Veidemanis GV, McDonnell H. England in Literature: America Reads (Classic Edition). Pearson Prentice Hall; pp. 420-539, 1991.
- Tekinay A. Samuel Taylor Coleridge's "The Rime of the Ancient Mariner" and "Christabel": Doubts About The Universal Order. Doğuş Üniversitesi Dergisi 1:184-192, 2000.
- Toklu HZ. Hypnos'un Haşhaşından Morfeus'un Morfinine. Türk Farmakoloji Derneği Bülteni, 108:19-21, 2011.
- Young DA. The illnesses of Elizabeth Barrett Browning. BMJ 18;298(6671):439-43, 1989